

El joc de l'«Un, dos, tres»

A desgrat de la bona disposició del públic, només clares vegades RTVE ofereix programes amb capacitat de fer estar la gent asseguda i ben asseguda davant el televisor.

Aquesta manca de grapa que pateix tradicionalment RTVE presenta, com qualsevol altra regla, les seves excepcions. No gaire sovint, però sí de tant en tant. Aquest és el cas, al meu parer, d'un programa que es manté de fa temps en antena i que, ara com ara, ha esdevingut estrella de la programació de RTVE, i això tan per l'hora a què s'emet com per nombrosíssima audiència que aplega. Parlo del concurs **Un dos, tres, responda otra vez**.

Pel caràcter immarcescible del programa, per l'expectativa que desvetlla, per la fascinació que indubtablement produeix entre amples sectors del públic, tal vegada seria convenient que ens demanéssim el perquè de l'èxit d'aquest concurs, el perquè del seu triomf innegable.

Per això cal que comencem pel cap i vegem en què consisteix aquest programa que es presenta d'entrada com un concurs innocent, baldament sigui difícil de trobar qualsevol bri d'innocència en un aparell — la RTVE — que té l'origen més o menys remot en un present fet pel nazis al general Franco, a Burgos, en plena guerra civil.

Per sota el concurs i les seves regles, (de les quals no parlarem ara, puix que el lector les deu conèixer a bastament) el programa que dirigeix Ibáñez Serrador presenta una sèrie de característiques francament interessants, característiques que podríem resumir en cinc trets fonamentals que serien els següents. Un: els elements (les persones) que intervenen en el programa apareixen fortament estratificats i presentats en un ordre que, de més a menys, podria ser el següent: dalt de tot de la cúspide el director del programa, sota seu el presentador o mestre de cerimònies, després **Don Tacañón** i Cia., per sota ells les assistents del programa, més avall els concursants i, per sota de tot, a la base d'aquesta mena de piràmide, el públic que

assisteix a les gravacions del programa. Dos: aquesta estratificació en ordre decreixent és donada per la quantitat de «coneixements» — de saber — estipulat pel programa — que cadascun dels elements que intervé en el joc posseeix. Tres: la quantitat de coneixements de cada u, i per tant el lloc que s'ocupa dins l'ordre jeràrquic del programa, no depèn de les aptituds generals i abstractes que puguin posseir els participants, sinó d'una prèvia ordenació jurídica que decideix quin és i quin no és el saber amb capacitat de transformar-se en lloc dins l'escalafó. Quatre: tot això configura dins el programa dos tipus de grups: el d'aquells qui posseeixen una quantitat de saber estipulat suficient per a poder instrumentalitzar i controlar els esdeveniments (des del director fins les assistents, en l'ordre abans establert) i el d'aquells qui desposseïts d'aquests coneixements, avancen a les palpenes i a la mercè dels altres (els concursants i el públic assistent al programa). Cinc: **Un dos tres** sobretot en la seva fase culminant: la subasta — es planteja com un enfrontament entre els posseïdors i els desposseïts dels coneixements, combat en el qual els segons — dins el marc del joc — intenten arrabassar als primers algunes engrunes del seu poder: aquestes engrunes se solen materialitzar en dos tipus de fetitxe: un automòbil o un feix de bitllets de banc.

Fins aquí, doncs, alguns dels trets més característics del programa d'Ibáñez Serrador. A partir d'ells podem fer una primera valoració d'**Un dos tres** del tipus següent: l'innocent concurs funciona en definitiva com un reflex aproximat — com una caricatura — de les relacions socials vigents en una societat com la nostra, de tipus capitalista. I encara una altra: dins aquest reflex aproximat que proposa **Un dos tres** reben suport, i s'hi insisteix enormement, totes aquelles actituds més fortament conformistes que una societat d'aquest tipus sol generar. Això és ben clar en la manera com el programa presenta les

relacions entre els posseïdors i els desposseïts. Més que com una lluita, aquesta relació se'ns mostra com un marc de convivència dins el qual els desposseïts no solament es conformen a la seva sort sinó que, de més, es deleixen sense gens de dignitat per obtenir algunes de les engrunes del gran banquet dels posseïdors: l'automòbil o els diners. Altrament, aquest tipus de relacions i actituds ens són mostrades com a lògiques, naturals, desitjables i eternes. Qui més bé se sotmeti a les lleis del joc, més possibilitats té d'obtenir el premi de l'engruna.

Un cop vist el funcionament del programa, em penso que serà molt més senzill de trobar la clau de l'èxit d'**Un dos tres**, car, per força, aquesta clau prové de les relacions de l'espectador amb tot el quadre que fins ara hem descrit.

Certament: l'espectador, contemplant aquest programa, es troba, a la pantalla petita amb una reproducció a escala reduïda del mateix marc social dins el qual ell es belluga en la vida real. A la caricatura que el programa d'Ibáñez Serrador presenta de les relacions socials capitalistes s'hi afegeix, de més, un altre tipus de caricatura: la de lluita per la vida del concursant, lluita per la vida que també, i sense necessitat d'efectuar grans hiperbolicitzacions, és la lluita per la vida de l'espectador.

És a partir d'aquesta doble operació de reconeixement (reconeixement del marc social i reconeixement de les peripècies dels concursants) que s'engega en l'espectador un mecanisme molt especial de receptivitat, mecanisme semblant al que es dispara en alguns tipus d'espectacles fonamentals en el sadisme de l'espectador (per exemple la **Bodega Bohèmia**). Aquests tipus d'espectacles fonamenten el seu èxit (o basen la seva comunicació) en l'alliberament de les frustracions pròpies i naturals del públic mitjançant l'agressió contra algú, o alguns, que és a escena i que d'alguna manera el representa a ell mateix o, si més no, representa els seus fantasmes. Amb tota certesa, aquest és el mecanisme que funciona a **un dos tres**.

La reproducció d'un marc social — d'unes relacions socials — que és el mateix de l'espectador i d'una lluita per la vida dins aquest marc social que també és la mateixa d'aquest espectador, però assumida per un altre, viscuda, patida per un altre, produeix juntament amb l'efecte de reconeixement abans esmentat, un efecte d'alliberament de les pulsions sàdiques del públic i, sobretot, un efecte de recompensa de les pròpies frustracions. La contemplació de l'absurditat de la lluita per la vida d'un mateix a través de la caricatura d'aquesta lluita per la vida assumida per un altre té un positiu efecte hilarant, i ja se sap que el riure té un poderós resultat lenitiu — en aquest cas socialment lenitiu —. Per resumir, doncs: l'èxit d'**Un dos tres** cal cercar-lo en les funcions terapèutiques que aquest programa exerceix sobre l'espectador tant pel fet de mitigar-li les frustracions produïdes per un tipus determinat de relacions socials (les capitalistes), com pel fet de permetre-li d'alliberar els impulsos sàdics que, precisament, aquelles frustracions li creen o, si més no, li accentuen.

Naturalment, els dividendes d'aquesta operació de consol col·lectiu, qui els ingressa en la seva compte corrent polític és RTVE i tot el que aquesta institució, ara com ara, representa. **Fèlix Fanés**.

Un concurs innocent?

